

**Музей кеңістігіндегі заттың рөлі.
Экспозиция тақырыбын ашу мүмкіндіктері. Тарихи қайта құру –дәуірді
нақты көрсету экспозициялық мүмкіндігі**

Дәріскер: Мустафина Х.Р.

1. Зат және оны музей кеңістігінде көрсету тәсілдері.

Әр заттың тарихта өз орны мен уақыты бар. Суретшінің міндеті - заттың айналасында өзінің мән- мағынасын жоғалтпай әдемі көрінетін орта құру.

Біз тарихи дәуірлер өз көрінісін сәулет, сән, тұрмыстық заттарда табатынын білеміз.

XX ғасырдың басындағы затты – әйелдердің әмиянын алайық. Оны қалай орналастыруға болады?

XX ғасырдың басына не тән екенін еске түсірейік. Осы уақытқа қатысты қандай жәдігерлер бар? Жиһаз, майлықтар, шам, мата және т.б. Қоршаған ортаны білдіретін заттар сол уақыт аралығында жасалуы маңызды емес, олар стилистикалық тұрғыдан сәйкес келуі мүмкін.

Кейбір жәдігерлер әр түрлі уақыт кезеңдеріне арналған экспозицияларға енгізілуі мүмкін. Мысалы, патефон. Оны соғыс және бейбіт уақыт тақырыптарында да қолдануға болады. Бейбіт уақыттағы қоршаған ортаға жазбалар, аяқ киім, крепдешинді қолдануға болады, соғыс үшін: сарғайған газет, кружка.

Музей коллекциясының заттарынан сіз тұтас бейнелерді жасай аласыз. «Әйел анатомиясы» экспозициясын талдайық.

Жәдігерлерден әйелдің бейнесін жасау үшін алдымен бірнеше сұрақтарға жауап беру керек:

Сұрақ 1. Әйел қай кезеңде тұрады?

Сұрақ 2. Ол неше жаста? Әженің бейнесі үшін көзілдірік қолайлы, қыз балаға бантик жақсы келеді.

Сұрақ 3. Оның мінезі қандай? Оның әлемі қандай? Егер әйел тігуді ұнатса, онда тігін машинасын қарастырған жөн. Спорт әуесқойлары үшін ракетка немесе секіргіш қолайлы.

Заттардан бейнелер жасау үшін тек музей коллекциясындағы жәдігерлерге сүйену керек. Бұл жағдайда бір бейнеге арналған заттар бір уақыт кезеңіне жатуы керек және бейненің сипатына жауап беруі керек.

1. Экспозиция тақырыбын ашу.

Кез – келген экспозицияның міндеті - келушіні таң қалдыру. Эмоционалды әсер арқылы экспозицияның ақпараттық мазмұны үлкен қызығушылық тудырады.

Символдар мен бейнелер экспозицияның ерекше атмосферасын құруға көмектеседі. Бұл жағдайда жағдайда жәдігерлер көрерменге тіпті ең қиын тақырыптарды түсінуге көмектесетін қолайлы орта жасайды.

Бірнеше мысалды талдайық.

Кәсіпорындардың мерейтойларына арналған экспозициялар өте күрделі. Әдетте, көрермендердің қызығушылығын оята алатын түпнұсқа экспонаттар аз. Айтуға болатын нәрсе – адамдар мен ғимараттар.

«129 880» экспозициясы Теміртау қаласындағы перзентхананың мерейтойына арналды.

Біздің алдымызда сұрақ туындады: перзентхана дегеніміз не? Оның бейнесін қалай көрсетуге болады?

Перзентхана - бұл уақыт, адамдар және қала. 1971 жылдан 2021 жылға дейін перзентханада 129 880 сәби дүниеге келді. Дәл осы сандар экспозицияның негізі болды. Оларға Теміртау перзентханасында туған сәбилердің суреттері мен биркалары бекітілді. Фотосуреттер мен биркалар – бұл келушілерге эмоционалды әсер беретін символ.

Бұл экспозицияның 2 бөлімі тарихи болды. Кіші залда перзентхананың фрагменті жасалды. Экспозицияның заттық бөлігі подиумның көмегімен бөлектелді. Перзентхананың тарихы қабырғалардағы фотосуреттерде көрсетілген.

Біздің музейдің «Әлемді өзгерткен оқиғалар» атты атмосфералық экспозициясы тағы бір мысал. Ол әлемдегі ядролық қарудан бас тарту және Семей полигонын жабу үшін болған күреске арналды.

Экспозиция атмосферасы ауыр, жанға бататын. Бұл әсерге қол жеткізу үшін ақпараттық планшеттер адамзат тағдырының қасіретін бейнелейтін өртенген, жыртылған картоннан жасалған. Бейбіт өмірмен байланысты жәдігерлер: ойыншықтар, балалар заттары қара матамен жабылған, бұл бейбіт өмірдің жойылуын көрсетеді.

Мысалы, КСРО-дағы XX ғасырдың басындағы саяси қуғын-сүргін тақырыбын алайық. Өзіңізге қарапайым сұрақ қойыңызшы: қуғын-сүргінге ұшырағандар жер аударылған орындарға қалай жеткізілді? Олар өздерімен бірге не алды? Олар Қазақстанды қалай көрді?

Олар адамдарды теміржол вагондарында-теплушкаларда алып келді. Бүкіл вагонды қайта жасаудың қажеті жоқ. Теплушка вагондарда қолданылған екі қабатты ағаш төсеніштерді жасау жеткілікті. Қара мұнаралар концлагерь атмосферасын береді. Ал халық нардың жоғарғы сөресіне лақтырылған биркалары бар қаптар түрінде ұсынылған. Биркаларда - Қазақстанға жіберілген ұлттар саны жазылған.

Егер қуғын-сүргін және Семей полигонының тақырыптары ерекше болса, онда бәріне жақсы таныс тақырыптар бар. Қарапайым тақырыптағы экспозициялар өте күрделі.

Осындай тақырыптардың бірі – балалық шақ. Әркімнің өз естеліктері мен балалық шақ бейнелері бар. «Балалық шақтан шыққан» экспозициясы естеліктер идеясына негізделген. Ол үшін барлығына жақын және таныс орташа бейнелер таңдалды.

Бейнелердің бірі - балалар бөлмесі. Бұл жарық пен арқаннан жасалған қабырғамен қоршалған камералық кеңістік. Ішінде ойыншықтар шашылып жатыр, бала жаңа ғана ойнап бір жерге шығып кеткендей. Музейге келушілер өздерінің балалық шақтағы лақап аттарын жазған түрлі-түсті қағаз жолақтары ностальгиялық сезімдер оятты.

Тағы бір бейне – әткеншек. Көптеген адамдардың балалық шағындағы сүйікті ойын. Пастелді түстермен боялған әткеншектерде орналасқан ойыншықтар ересек аудиторияда ностальгиялық естеліктер тудырады.

Экспозиция тақырыбын ашуға инсталляция көмектеседі.

Инсталляция - бұл жалпы идеямен біріктірілген заттардың, кеңістіктің үш өлшемді композициясы.

Инсталляция түсіндірме мәтіндерді немесе фотосуреттерді қажет етпейді.

«Блокадалық альбом» инсталляциясы жәдігерлердің аз ғана санымен Ұлы Отан соғысы кезіндегі үлкен шығындарды көрсетеді.

Инсталляция орталығы - қара тіректер -obeliskтер. Оларда қанық қызыл сандар жазылған - бұл соғыс кезінде жиналған статистикалық мәліметтер (қаза тапқандар, мүгедектер, тыл қызметкерлері және т.б.). Obeliskтер арасында майдандағы немесе тылдағы өмірді бейнелейтін заттар қойылды.

2. Тарихи қайта құру.

Тарихи қайта құру оқиғаларға немесе объектіге арналуы мүмкін.

Оқиғаларды тарихи қайта құру - ең қиын тақырыптардың бірі. Қандай да болмасын оқиға туралы айту оңай емес, бірақ мүмкін. Идеологияны көрсету әлдеқайда қиын.

«Өзгерістер уақыты» экспозициясы қайта құру кезеңіне арналған. Мемлекет қана емес, ойдың өзі де күйреген қиын кезең. Жәдігерлер сол кездегі қазақстандықтардың өмірін көрсетеді: самогон қайнатудан бастап азық-түлік талондарына дейін.

Идеология бүкіл экспозиция арқылы өтетін ақ-қара таспалар арқылы көрсетілген. Таспаларда сол кездегі ең танымал ұрандар жазылған: «Жариялылық», «Жеделдету», «Қайта құру». Шерулер мен дүкендердегі кезектердің фотосуреттері бар баннерлер фон ретінде қызмет етеді.

Объектілерді тарихи қайта құру кезінде түпнұсқалылық бірінші орынға қойылады. Көркемдік шешім қайта құруды орналастыруға, фонды таңдауға және қоршаған кеңістікті құруға қатысты болуы мүмкін.

Қыстауды қайта құру мысалын талдайық. Оны жасау үшін зерттеулер жүргізілді, қазақтардың тұрмысын сипаттайтын кітаптар табылды. Қабырғалардың, есіктердің және терезелердің өлшемдері зерттеу нәтижелері бойынша есептелді.

Қыстау подиумға салынған. Фон ретінде қыстау болуы мүмкін аймақтың фотосуреті бар баннер таңдалды. Ғимараттың бұрышы кірпіштің ішкі қалауын көрсету үшін әдейі кесілді.

Құрылыста XVIII ғасырдағы қазақтар пайдаланған материалдар қолданылды. Шымтезек кірпіштері, шатырды жабуға арналған қамыс, қабырғаларды жабуға арналған саз.